

NORGES HØYESTERETT

Den 18. februar 2005 avsa Høyesterett dom i

HR-2005-00258-A, (sak nr. 2004/1586), straffesak, anke,

I.

A

(advokat Berit Reiss-Andersen)

B

(advokat Olav M. Hohle – til prøve)

mot

Den offentlige påtalemyndighet

(statsadvokat Kaia Strandjord)

II.

Den offentlige påtalemyndighet

(statsadvokat Kaia Strandjord)

mot

A

(advokat Berit Reiss-Andersen)

B

(advokat Olav M. Hohle – til prøve)

III.

C

(bistandsadvokat Arve Opdahl)

mot

A

(advokat Berit Reiss-Andersen)

B

(advokat Olav M. Hohle – til prøve)

STEMMEGIVNING :

- 1) Dommer **Øie**: Saken gjelder utmåling av straff og oppreisningserstatning for seksuelle overgrep mot en sterkt psykisk utviklingshemmet kvinne, utført av to menn i fellesskap, jf. straffeloven § 193 andre ledd.

2) Sør-Trøndelag tingrett avsa 5. mars 2004 dom med slik domsslutning:

- ”1. **B, f. 05.11.1956 dømmes for overtredelse av straffelovens § 192, 1. ledd bokstav a, jf 2. ledd bokstav a, jf 3. ledd bokstav a og b, jf § 206, 2. punktum, jf § 205 og straffelovens § 193, sammenholdt med straffelovens § 62 til fengsel i 5 – fem – år.**
2. **Fra straffen går 3 – tre – dager for utholdt varetekt.**
3. **A, f. 31.08.1963 dømmes for overtredelse av straffelovens § 192, 1. ledd bokstav a, jf 2. ledd bokstav a, jf 3. ledd bokstav a og b, jf § 206, 2. punktum, jf § 205 til en straff av fengsel i 4 år og 6 måneder – fire år og seks måneder.**
4. **Fra straffen går 3 – tre – dager for utholdt varetekt.**
5. **B og A dømmes in solidum til innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse å betale oppreisning til C med kr. 120.000,- – etthundreogtyvetusen 00/100 med tillegg av lovens forsinkelsesrente fra forfall til betaling skjer.”**

3) B og A anket begge over bevisvurderingen under skyldspørsmålet. Påtalemyndigheten anket over bevisvurderingen under skyldspørsmålet for post II i tiltalen mot B. Frostating lagmannsrett avsa 3. september 2004 dom med slik domsslutning:

- ”1. **B, født 5. november 1956, dømmes for overtredelse av straffeloven § 193 annet ledd jf første ledd jf straffeloven § 205, sammenholdt med straffeloven § 62 til fengsel i 2 – to – år. Til fradrag i straffen går 3 – tre – dager for utholdt varetekt.**
2. **A, født 31. august 1963, dømmes for overtredelse av straffeloven § 193 annet ledd jf første ledd jf straffeloven § 205 til en straff av fengsel i 1 – ett – år og 8 – åtte – måneder. Til fradrag i straffen går 3 – tre – dager for utholdt varetekt.**
3. **B og A dømmes in solidum til å betale oppreisning til C med 75.000 – syttifemtusen – kroner.**
4. **Oppfyllelsesfristen for punkt 3 er 2 – to – uker fra forkynnelse av denne dom. Deretter påløper tillegg av den rente som enhver tid gjelder etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd første punktum fra forfall til betaling skjer.”**

4) B, A og påtalemyndigheten har anket til Høyesterett over straffutmålingen. De to domfelte mener at straffen bør settes ned, mens påtalemyndigheten mener at straffen bør settes til fengsel i 3 år og 6 måneder for B og fengsel i 3 år for A.

5) B og den fornærmede, C, har anket over utmålingen av oppreisningserstatningen. B har lagt ned slik påstand:

”I lagmannsrettens dom pkt. 3 gjøres den endring at B, f. 05.11.56, dømmes til å betale oppreisning til C, f. 03.07.78, oppad begrenset til kr. 50.000.”

6) A har lagt ned påstand om at anken over det borgerlige rettskravet forkastes.

7) C har lagt ned slik påstand:

” I lagmannsrettens domsslutning, pkt. 3 og 4, gjøres følgende endringer:

1. B og A dømmes in solidum til å betale oppreisning til C med kr. 150.000,-.
  2. Oppreisningserstatningen tillegges den rente som til enhver tid gjelder etter forsinkelsesrenteloven § 3 fra 17.09.2004 til betaling skjer.”
- 8) *Jeg er kommet til at påtalemyndighetens og Cs anker må tas til følge, slik at både straffen og oppreisningserstatningen forhøyes.*
- 9) C er psykisk utviklingshemmet i høy grad. På handlingstidspunktet var hun 23 år gammel. B og A var henholdsvis 45 og 38 år gamle.
- 10) Fredag 12. april 2002 var C, B og A på en pub i X. C kjente ikke de to mennene fra før, og det var ingen kontakt mellom henne og dem inne på puben. Etter besøket på puben tok alle tre drosje hjem til B. Om bakgrunnen for dette heter det i lagmannsrettens dom:

”B og A møtte C utenfor puben ved stengetid. Hun var da alene. Hvorfor hun ble med de to i drosjen er usikkert. Etter eget utsagn ble hun invitert på ”etterfest”. Det er i hvert fall på det rene at hun var på Bs bopel til morgenen etter.”

- 11) Lagmannsretten har funnet det bevist at både B og A i løpet av natten hadde vaginalt samleie med C. Om de nærmere omstendighetene uttaler lagmannsretten:

”Både B og A har hatt vaginalt samleie med C. Rettsmedisinsk institutt har påvist sædceller innerst i skjeden som gir DNA-resultat for begge de tiltalte. Dette lar seg ikke forklare på annen måte enn at det har vært gjennomført vaginalt samleie.

Opptakten til overgrepene var barbering av kjønnsorganet hennes, inne på badet. Begge de tiltalte var sammen om dette. Det ble brukt varmt vann – C opplevde det som om hun ble ”skåldet”. De to tiltalte var også i fortsettelsen sammen om det som skjedde. C befant seg på stua sammen med de to tiltalte. Mens B var til stede, har i hvert fall A hatt samleie med henne. Ved samme anledning har de også brukt en flaske i hennes vagina. Hvem som fysisk gjorde hva spiller mindre rolle – det vesentlige er at begge var til stede i en felles utnyttelse av henne.

Ved gynekologisk undersøkelse hadde C ferske ”skrubbsår” i vagina, som ikke kan stamme fra et ordinært samleie.

...

A gikk etter hvert og la seg og B hadde da samleie med C på sitt soverom. Dette opplevde hun som svært vondt. Det er også funnet blod fra henne i sengen, noe som også underbygger at hun hadde fått skader etter forutgående flaskebruk.”

- 12) Straffen for overtredelse av straffeloven § 193 andre ledd er fengsel inntil 5 år. Ordlyden i bestemmelsen ble endret uten at noen realitetsendring av betydning var tilsiktet da straffeloven kapittel 19 ble revidert ved lov 11. august 2000 nr. 76. Strafferammen ble ikke endret. Forarbeidene har ingen uttalelser om utmåling av straff etter § 193 andre ledd, men det er flere steder på generelt grunnlag gitt uttrykk for at straffenivået for seksuelle overgrep bør heves. For eksempel heter det i Innst. O. nr. 92 (1999-2000) på side 7:

”K o m i t e e n understreker at straffeutmålingen i sedelighetssaker er for lav, og k o m i t e e n mener det fortsatt er ønskelig å skjerpe straffeutmålingen.

...

K o m i t e e n er enig i at strafferammene er vide, men forutsetter at hele strafferammen blir tatt i bruk, og at domstolene ikke i for stor grad legger seg på nedre del av strafferammen når straffen utmåles.”

- 13) Ved straffutmålingen i vår sak er det sentralt at det dreier seg om et seksuelt overgrep mot en høygradig psykisk utviklingshemmet kvinne. C har en IQ på under 50 og en intelligensalder på førskolenivå. Med sine svært begrensede intellektuelle ressurser hadde hun små muligheter til å komme seg ut av situasjonen. Overgrepet kunne dermed gjennomføres mot hennes vilje uten at det var nødvendig å bruke trusler eller alvorlig vold.
- 14) Overgrepet var svært grovt, på grensen til voldtekt. Lagmannsretten betegner det som sterkt krenkende, skremmende og smertefullt. Det dreier seg om to samleier samt en handling som etter straffeloven § 206 skal likestilles med samleie, nemlig innføringen av flasken i skjeden. I tillegg kommer barberingen av kjønnsorganet og bruken av det varme vannet. Det er ikke kjent hvor lenge overgrepet varte, men det kan ikke ha vært kortvarig.
- 15) Videre legger jeg vekt på at den innledende og mest alvorlige delen av overgrepet ble begått av to personer i fellesskap. Dette må ha medført at det ble opplevd som grovere og mer massivt enn om det hadde blitt begått av en person alene.
- 16) C bærer i dag sterkt preg av det hun har vært utsatt for. Hun har blitt deprimert, lukket og mistenksom. Tidligere var hun glad i å være ute blant folk. Nå isolerer hun seg og har en generell angst for å gå ut. Hun har også søvnforstyrrelser og er blitt mer irritabel. Det er ingen grunn til å tro at skadeforløpet er uvanlig. Skadevirkningene illustrerer dermed skadepotensialet for handlinger av denne art.
- 17) Lagmannsretten har ikke funnet grunn til å sondre mellom B og A for den delen av overgrepet som de var sammen om, men har lagt til fire måneder i straffen for B for samleiet han hadde med C etter at A hadde gått og lagt seg. Jeg har ikke grunnlag for å fravike lagmannsrettens vurdering av rollefordelingen mellom de to.
- 18) Jeg er enig med lagmannsretten i at det i formildende retning bør legges en viss vekt på at det har gått nesten tre år siden overgrepet skjedde, uten at de tiltalte er å bebreide for dette. Men etter mitt syn har lagmannsretten redusert straffen for mye når den har gitt et fradrag på 6 måneder for den lange saksbehandlingstiden.
- 19) Det foreligger ingen sammenlignbar høyesterettspraksis om utmåling etter § 193 andre ledd. I et tilfelle som dette, hvor det dreier seg om så sterk psykisk utviklingshemming at den fornærmede nærmest var ute av stand til å motsette seg handlingen, er det etter mitt syn naturlig å utmåle en straff omtrent på det samme nivået som etter § 192 første ledd bokstav b om seksuell omgang med noen som er bevisstløs eller av andre grunner ute av stand til å motsette seg handlingen. Jeg anser saken i Høyesteretts dom 8. desember 2004 (HR-2004-02023-A) for å være den som i grovhet og omfang ligger nærmest vår sak. I den saken var handlingene erkjent, noe som ikke er situasjonen i vår sak. Straffen ble satt til fengsel i 2 år og 8 måneder. Straffenivået for seksuelle overgrep mot mindreårige barn kan også gi en viss veiledning.

- 20) Jeg finner etter dette at straffen for B bør settes til fengsel i 2 år og 9 måneder og straffen for A til fengsel i 2 år og 6 måneder.
- 21) Jeg går nå over til oppreisningserstatningen. B og A har erkjent at vilkårene er oppfylt for å tilkjenne oppreisning etter skadeserstatningsloven § 3-5 første ledd bokstav b, jf. § 3-3. Uenigheten gjelder størrelsen på oppreisningen.
- 22) Oppreisningsbeløpet skal som utgangspunkt fastsettes etter en skjønnsmessig helhetsvurdering av krenkelsen og partenes forhold. Ved enkelte typer av lovbrudd er det imidlertid i praksis fastsatt en generell norm. Jeg finner ikke grunnlag for å fastsette en slik generell norm for oppreisningsbeløpet ved overgrep som rammes av straffeloven § 193 andre ledd.
- 23) Høyesterett har ikke tidligere behandlet spørsmålet om oppreisning ved overtredelser av § 193 andre ledd. Jeg finner liten veiledning for vår sak i rettspraksis om oppreisning for overtredelse av § 193 første ledd. Derimot kan oppreisningsnivået for voldtekt gi veiledning. Ved oppreisning til voldtekts ofre gjelder det en generell norm, som for tiden er på 100.000 kroner, jf. Rt. 2003 side 1580. Overgrepet mot C ligger så nær voldtekt at det etter mitt syn er naturlig at også hun tilkjennes 100.000 kroner i oppreisning.
- 24) Jeg stemmer for denne

D O M :

I lagmannsrettens dom gjøres disse endringer:

1. Straffen for B settes til fengsel i 2 – to – år og 9 – ni – måneder.
2. Straffen for A settes til fengsel i 2 – to – år og 6 – seks – måneder.
3. I oppreisning til C betaler B og A i fellesskap 100 000 – etthundretusen – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom. Renter etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd første punktum løper fra 17. september 2004 og til betaling skjer.

- 25) Dommer **Stabel:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- 26) Dommer **Oftedal Broch:** Likeså.
- 27) Dommer **Matningsdal:** Likeså.
- 28) Dommer **Gussgard:** Likeså.

29) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

I lagmannsrettens dom gjøres disse endringer:

1. Straffen for B settes til fengsel i 2 – to – år og 9 – ni – måneder.
2. Straffen for A settes til fengsel i 2 – to – år og 6 – seks – måneder.
3. I oppreisning til C betaler B og A i fellesskap 100 000 – etthundretusen – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom. Renter etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd første punktum løper fra 17. september 2004 og til betaling skjer.

Riktig utskrift bekreftes: